

УДК 347.734(477)

О.О. Мартюшев, АКБ "Укрсоцбанк"

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Головною стратегічною метою банківської системи України є забезпечення сталості її розвитку через досягнення системної стабільності, зменшення вразливості банківської системи до зовнішніх та внутрішніх факторів дестабілізації, підвищення якості та ефективності її діяльності.

Формування системного підходу до законодавчого забезпечення функціонування банківської системи України є однією з цілей Національного банку України.

Стан і перспективи функціонування фінансових інститутів та ринків капіталу мають важливе значення для національної економіки. Ось чому кредитно-банківська сфера служить об'єктом прискіпливого нагляду і регулювання з боку органів законодавчої та виконавчої влади України. В кожній країні діє система правових актів, які регламентують різні аспекти банківської діяльності, роботу небанківських кредитно-фінансових установ, фондових бірж та інше. Особливості історичного розвитку і дія комплексу політико-економічних факторів обумовили специфіку національного банківського і фінансового законодавства України, форми і методи нагляду за роботою банків.

Банки працюють в складі фінансової системи держави, намагаючись мобілізувати кошти і видавати кредити, доступні для споживачів. Вони вимушені підкорятися правилам регулювання, мета яких – захист інтересів вкладників банку [8] і, насамперед, населення, що проживає в країні.

Необхідність законодавчого регулювання банківської системи і пильної уваги до неї регулюючих органів держави зумовлена характером заощаджень громадян, які здебільшого мають форму порівняно короткострокових, високоліквідних депозитів. У свою чергу, кредити, що видаються банками, мають в основному більш тривалий період погашення, що зумовлює необхідність високого рівня довіри до банківської системи країни і конкретного банку.

Метою статті є розгляд проблеми правового забезпечення банківської діяльності в Україні, яке охоплює широке коло питань. При цьому більшість з них стосується стратегічного управління в банку вже тому, що найважливішою його задачею є забезпечення виконання банком вимог чинного законодавства, інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність банків.

Виклад основного матеріалу. Законодавче забезпечення стратегічного управління банку включає в себе систему законодавчих і нормативних

документів, що регулюють банківську діяльність загалом, а також діяльність конкретного банку.

Стан законодавства часто характеризується не тільки його складністю, але і рухливістю, а іноді навіть невизначеністю [1].

Спробуємо систематизувати основні нормативно-правові документи, що входять в систему законодавчих і нормативних документів України і стосуються безпосередньо питань організації системи стратегічного управління банку.

Основа законодавчого забезпечення системи стратегічного управління банку закладена в Законі України “Про банки та банківську діяльність”, з якого власне і розпочалося формування системи банків в Україні.

У даному законі подано низку визначень, що обумовлюють рамки та надають основу формування системи стратегічного управління банку. А саме:

Банк – юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього закону.

Банки в Україні можуть функціонувати як універсальні або як спеціалізовані. За спеціалізацією банки можуть бути ощадними, інвестиційними, іпотечними, розрахунковими (кліринговими).

Окремо визначено можливість створення та функціонування в Україні державних банків.

Відповідно до закону уповноважені засновниками банку особи подають Національному банку України для державної реєстрації банку, окрім інших документів, стратегію діяльності банку на найближчі три роки згідно із встановленими Національним банком України вимогами.

У Комплексній програмі розвитку банківської системи України на 2003-2005 роки, що схвалена Правлінням Національного банку України, визначено, що розвиток банківської системи України стримується за рахунок проблем, притаманних суто банківській системі, серед яких, поряд з недостатнім рівнем капіталізації банківської системи, визначено відсутність в більшості банків ефективних механізмів та інструментів управління ризиками, планування та стратегії розвитку.

Програмою також зазначено необхідність підвищити якість корпоративного управління та внутрішнього аудиту у банках шляхом:

- посилення вимог до кваліфікації та ділової репутації членів спостережної ради банку;
- підвищення відповідальності власників банку за його діяльність;

- розширення функцій спостережної ради щодо визначення стратегії розвитку та діяльності банку, його організаційної структури, комплексної системи управління ризиками, лімітів ризиків, затвердження внутрішніх положень банку тощо.

Окрім того, в рамках системи банківського нагляду та регулювання Національний банк України відповідно до власних постанов, регламентує питання законодавчого забезпечення системи стратегічного управління.

У розділі річної фінансової звітності “Загальна інформація про діяльність банку” банк зазначає основні напрями діяльності, організації та управління, а саме:

- види діяльності, які здійснює та має намір здійснювати банк;
- стратегічну мету банку;
- спеціалізацію банку [3].

Для державної реєстрації банку уповноважена засновниками особа або голова спостережної ради подає до територіального управління Національного банку за місцем створення банку, зокрема, такі документи:

- мету створення банку;
- перелік і докладний опис видів діяльності, що планує здійснювати банк, їх економічну доцільність;
- коло клієнтів, яких банк має намір залучити з метою обслуговування;
- економічне обґрунтування прогностичних показників розрахункового балансу і розрахунку звіту про фінансові результати (опис джерел залучення та спрямування коштів, фінансових результатів діяльності, формування фондів і резервів у розмірах, потрібних для покриття можливих збитків, прогностичний розрахунок дотримання економічних нормативів, заходи, що сприяють успішній конкуренції та враховують потенційний вплив конкуренції на проведення банківських операцій);
- опис та відомості про управлінську та організаційну структуру банку (підрозділи, їх підпорядкованість, порядок прийняття рішень);
- положення про правління (раду директорів) банку [6].

Для отримання попередньої згоди на створення банківського об’єднання його уповноважена особа подає до Національного банку такі документи:

- перелік централізованих функцій, які планує виконувати об’єднання;
- стратегію діяльності на наступні три роки, економічне обґрунтування і мету його створення, дані про управлінську та організаційну структуру [7].

Для державної реєстрації банківської корпорації (банківської холдингової групи), якщо на тимчасовому рахунку відповідно до установчого договору зібрано потрібну суму коштів, уповноважена особа після цього в двотижневий строк подає до територіального управління Національного банку за місцем створення корпорації стратегію діяльності на наступні три роки (на кожен рік окремо), яка, зокрема, має містити:

- мету створення корпорації;
- опис та дані про управлінську та організаційну структуру корпорації (підрозділи, їх підпорядкованість, порядок прийняття рішень, положення

про правління (раду директорів) банківської корпорації, кредитний комітет, комітет з питань управління активами та пасивами, тарифний комітет і підрозділ внутрішнього аудиту банківської корпорації) [7].

Якщо банк, який має письмовий дозвіл, бажає розширити перелік операцій, то обов'язковою вимогою, серед інших, для цього є наявність стратегії діяльності на наступні три роки, з урахуванням сценаріїв сприятливого та несприятливого розвитку ринку нових операцій, які банк має право проводити в разі розширення переліку операцій, що здійснюються на підставі письмового дозволу [5].

Відповідно до Постанови Національного банку України, бухгалтерський облік повинен надавати можливість прогнозування і визначення стратегії розвитку діяльності банку шляхом порівняння статей балансу з показниками, встановленими керівництвом банку, та аналізу їх динаміки [4].

Висновки. Таким чином, вимоги до організації стратегічного управління в банках, що висуваються розглянутими вище документами, носять загальний характер.

Саме в цьому – одна з причин того, що більшість банківських менеджерів розв'язання проблем стратегічного планування стали бачити не із змістовної, а з формально-організаційної її сторони. Їх, зокрема, стали насамперед непокоїти питання: скільки чоловік повинно входити в службу стратегічного планування; як повинен називатися підрозділ, що виконує функції стратегічного планування; яка повинна бути посада у керівника підрозділу та інше. Це зайвий раз продемонструвало, що нерозвинена теоретична і правова база стратегічного управління породжує різні, не тільки примітивні, але і часто протилежні підходи до розв'язання принципових питань його функціонування (таких, наприклад, як визначення місця підрозділу стратегічного планування в системі управління банком, функціонування стратегічного планування як складової системи стратегічного управління, в якій стратегічне планування – лише один з її елементів, хоч і важливий, права і обов'язки співробітників, що займаються стратегічним плануванням, методи їх роботи та інше).

Основними недоліками нормативних актів Національного банку України, в яких відображені питання організації системи стратегічного управління в кредитних організаціях, є їх розрізненість. Подібні питання стратегічного планування різних структур (банку, банківського об'єднання, банківського холдингу) описано різними законодавчими актами та фактично повторено кожним з них. З точки зору належної регламентації наявності, формування, функціонування та актуалізації системи стратегічного управління та планування вбачаю зовнішнє регламентування цілком достатнім та таким, що надає певний рівень необхідної самостійності українським банкам який має забезпечити індивідуальні підходи до створення стратегії та постановки системи стратегічного управління.

Список літератури

1. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. – М.: Дело, 1998. – 800 с.

2. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // www.rada.gov.ua.
3. Про затвердження Інструкції про порядок складання річного фінансового звіту в банках України: Постанова Правління Національного банку України від 03.12.2003 № 518 // www.rada.gov.ua.
4. Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банківських установах України: Постанова Правління Національного банку України від 30.12.98 № 566 // www.rada.gov.ua.
5. Про затвердження Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій: Постанова Правління Національного банку України від 17.07.2001 № 275 // www.rada.gov.ua.
6. Про затвердження Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень: Постанова Національного банку України від 31.08.2001 № 375 // www.rada.gov.ua.
7. Про затвердження Положення про порядок створення і державної реєстрації банківських об'єднань: Постанова Правління Національного банку України від 31.08.2001 № 377 // www.rada.gov.ua.
8. Роуз Пітер С. Банківський менеджмент. Надання фінансових послуг. М.: Дело, 1997. – 768 с.

Отримано 24.11.2005